

Nr 710

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.*

Propositionen innehåller förslag till höjning av ålderspensionerna samt invalidpensionernas och sjukbidragens maximibelopp med 250 kronor om året för ensam pensionär och 350 kronor för två pensionsberättigade makar. I sammanhanget förklaras att någon avveckling av de kommunala bostadstilläggen inte ifrågasättes.

För änkepensionerna föreslås att de skall utgå med samma belopp som ålderspensionen för ensamstående pensionär varvid full änkepension tillkommer änka som vid mannens död fyllt 50 år och varit gift med honom i minst 5 år. Full änkepension tillkommer dessutom änka, oberoende av åldern vid mannens död, för så vitt hon har barn under 16 år i hemmet. För änkor *utan barn*, som icke uppnått 50 års ålder vid mannens frånfälle, minskas pensionen med en femtondel för varje år som åldern understiger 50 år. Om änka *utan barn* icke fyllt 36 år vid mannens frånfälle, utgår ingen pension.

Om en änkas yngsta barn uppnår 16 års ålder och hennes rätt till full änkepension därmed upphör skall vid fastställandet av hennes pension anses som om mannen dött vid den tidpunkt yngsta barnet uppnått 16 års ålder.

För kvinnor som blir änkor efter utgången av juni månad 1960 utgår de nya änkepensionerna utan inkomstprövning, medan sådan alltjämt gäller för dem som blivit änkor före sagda tidpunkt, dock med viss uppmjukning om de förlorat sina män under de två närmaste åren före den 1 juli 1960.

Vidare föreslås införande av barnpensioner om 1 000 kronor om året att utan inkomstprövning utgå till alla barn under 16 år, som förlorat sin fader eller moder eller bådadera. I konsekvens därmed föreslås att för återstående särskilda barnbidrag maximibeloppet höjes till 996 kronor.

Beträffande förslaget om höjning av det s. k. standardtillägget på folkpensionsbeloppen med resp. 250 och 350 kronor har undertecknade i motion nr 11 i andra kammaren och i särskild motion i anslutning till propositionen i ämnet föreslagit att den av allmänna pensionsberedningen förordade höjningen på resp. 700 och 820 kronor måtte beslutas av riksdagen. Vi inskränker oss därför i detta sammanhang till att uttala vår tillfredsställelse över föredragande departementschefens uttalande, att han inte har för avsikt att

medverka till att de kommunala bostadstilläggen försvinner eller reduceras på det sätt som allmänna pensionsberedningen föreslog 1957. Det finns särskild anledning för den kommunistiska riksdagsgruppen att notera detta faktum, då den från början var ensam om att bekämpa förslaget att likvidera de kommunala bostadstilläggen, vilket uteslutande skulle ha drabbat de sämst ställda folkpensionärerna.

Förslaget om förbättring av änkepensionerna kan i och för sig betecknas som ett betydande framsteg. Men icke desto mindre ger det anledning till vissa erinringar. Främst avser vi då inkomstprövningens totala avskaffande. Även om vi har den uppfattningen, att inkomstprövning — och givetvis i än högre grad den kränkande behovsprövningen — måste inskränkas till ett minimum när det gäller mera generella sociala förmåner, så är det totala avskaffandet av inkomstgränsen för änkepensionerna en åtgärd vars riktighet kan ifrågasättas.

Inkomstprövningens slopande innebär att även änkor utan barn och med egen betydande inkomst eller förmögenhet blir pensionerad på statens bekostnad redan vid 36 års ålder. Har en änka fyllt 50 år, då mannen dör, blir pensionen 2 750 kronor för att efter hand, i enlighet med av riksdagen tidigare fattat beslut beträffande de etappvisa höjningarna av folkpensionerna, stiga till 3 600 kronor.

Medan sålunda en fullt arbetsför änka utan minderåriga barn och med hur god ekonomisk ställning som helst kan få en visserligen liten men ändå pension redan vid 36 års ålder, så får en ensamstående kvinna, även om hon har mycket dåliga inkomster, vänta tills hon fyllt 67 år, innan hon kommer i åtnjutande av pension. Det råder inget tvivel om att detta av den allmänna opinionen kommer att betraktas som en upprörande orättvisa.

Även beträffande änkor med barn under 16 år, som får full änkepension jämtes med pensioner åt barnen oberoende av ålder samt inkomst- och förmögenhetsförhållanden vid mannens frånfälle, verkar en jämförelse med den ogifta ensamstående kvinnan orättvis. Än mera blir detta fallet, om den ensamstående kvinnan har minderåriga barn. Hon får nöja sig med enbart barnpensioner som, trots den föreslagna höjningen av beloppen, dock inte tillnärmelsevis motsvarar de verkliga barnkostnaderna.

En liknande uppfattning om inkomstprövningens slopande framföres av ett flertal viktiga remissinstanser. Sålunda förklarar socialstyrelsen i sitt yttrande över socialförsäkringskommitténs förslag enligt vad som refereras i propositionen:

Styrelsen vill därför uttala sin stora tillfredsställelse med det kraftigt ökade stöd som »änkefamiljerna» erhåller enligt de nu framlagda reformförslagen. Slopandet av inkomstprövningen är enligt styrelsens mening för denna grupp starkt motiverad. Mera kritisk ställer sig socialstyrelsen däremot när det gäller ensamstående änkor. Beträffande dessa finns enligt styrelsens uppfattning ingen allmän socialpolitisk grund att åberopa för ett

generellt stöd av här ifrågavarande slag. Änkeståndet såsom sådant kan numera knappast motivera ett löpande bidrag till uppehållet.

Pensionsstyrelsen, som avstyrker förslaget att slopa inkomstprövningen, uttalar att det från sociala synpunkter inte finns någon anledning att utge änkepension åt en änka, som har ett förvärvsarbete, på vilket hon kan försörja sig. Styrelsen i fråga förordar att riksdagens ställningstagande omprövas med sikte på en reformerad inkomstprövning och att under tiden endast genomföres en provisorisk förbättring av änkepensionen utan ändring av nuvarande inkomstprövning.

Svenska socialvårdsförbundet förordar ävenledes utredning rörande bibehållande av inkomstprövningen för änkepensionen.

Det har som synes av dessa och andra remissyttranden förelegat stor tvekan om det riktiga i att helt slopa inkomstprövningen av änkepensionerna. För vår del vill vi uttala, att vi inte syftar till bibehållande av inkomstprövningen i annan mån än att det fastställs en inkomstgräns i syfte att förhindra pensioner till sådana änkor, som inte är i behov därav för att trygga sin egen och familjens fortsatta utkomst. Då det emellertid är ostridigt att änkor, som inte har eget förvärvsarbete eller har minderåriga barn att dra försorg om, kan råka i svårigheter när mannen dör, så anser vi att inkomstgränsen bör vara generöst tilltagen och inte följa de snäva linjer som gäller för exempelvis inkomstprövningen beträffande de kommunala bostadstilläggen. Frågan om att hålla samman familjerna vid den huvudsakliga familjeförsörjarens död är så betydelsefull, att samhället bör se till att inga större svårigheter uppstår i detta avseende i förekommande fall.

Vad som här anförts beträffande änkepensionerna anser vi också i tillämpliga delar böra gälla barnpensionerna.

Enligt propositionen skall de s. k. änklingsbidragen slopas. Vi kan inte inse att, även om det här är fråga om en begränsad krets av förmånstagare, änklingar med barn i fortsättningen endast skall få förmånen av barnpensioner. Då en änka med barn enligt förslaget erhåller såväl änkepension som barnpension, borde samma förmån tillerkännas änklings med barn. Invändningen att en änklings ofta har bättre inkomstförhållanden än änkor faller, därest en viss inkomstgräns fastställs som kvalifikationsgrund för erhållande av pension. Vi vill erinra om att Sveriges folkpensionärers riksorganisation, TCO och Yrkeskvinnors samarbetsförbund i sina remissvar företrätt en liknande uppfattning som den vi här anfört.

I fråga om åldersgränsen för tilldelande av barnpensioner föreslog socialförsäkringskommitténs majoritet att denna skulle fastställas till 19 år. Där emot har kommittén enhälligt föreslagit, att inom änkepensioneringen skall hemmavarande barn tas i betraktande endast intill 16 års ålder. Propositionen vänder sig mot kommitténs förslag om 19 år som gräns för barnpensionering och föreslår 16 år även i detta fall.

Såväl kommitténs som propositionens förslag innebär ett frångående av de principbeslut som fattades av 1958 års riksdag. Detta innebar att åldersgränsen 19 år skulle gälla för såväl änke- som barnpensioner. Motiveringen till regeringens förslag om sänkning av denna gräns till 16 år torde i huvudsak bestå av statsfinansiella skäl. Med hänsyn till att änkor i mindre goda ekonomiska förhållanden bör stödjas i sina strävanden att bereda sina barn bästa möjliga skolutbildning kan vi inte finna förslaget att sänka åldersgränsen till 16 år acceptabelt. 1958 års riksdagsbeslut om en åldersgräns på 19 år var ytterst välkommet, kanske inte minst som ett bidrag till kampen för att bryta de övre socialskiktens bildningsmonopol.

De erinringar vi här framfört anser vi vara av den allvarliga karaktär att de bör bli föremål för prövning. Detta innebär inte att vi nu avser att påyrka ändringar i propositionens förslag utöver det krav på ytterligare höjning av de s. k. standardtilläggen till folkpensionerna som vi framfört i särskilda motioner. Däremot anser vi att Kungl. Maj:t bör ges i uppdrag att ytterligare utreda de spörsmål vi berört och skyndsamt inkomma med förslag till riksdagen.

Vi hemställer sålunda,

att riksdagen i samband med godkännandet av proposition nr 75 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att de frågor vi berört i motiveringen skyndsamt omprövas och att förslag förelägges riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med de synpunkter vi anfört.

Stockholm den 24 mars 1960

Knut Senander

H. Hagberg

Helmer Holmberg
